

แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4
ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
The Development Guidelines of Schools Administration Based on
Four Gharāvāsa-dhamma of Schools under Angthong Primary
Educational Service Area Office

ธัญวลัย พูลพิพัฒน์¹
Tunwalai Phoolphiphat

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิจัย เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .96 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 278 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ประกอบด้วย 3 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = .54) เมื่อพิจารณาจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการครองงาน ด้านการครองตน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการครองคน 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า 3.1) ด้าน

Received: 2022-08-26 Revised: 2022-09-13 Accepted: 2022-09-16

¹ หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Master of Education Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Corresponding Author e-mail: Tunwalaiguide1994@gmail.com

การครองตน ผู้บริหารสถานศึกษาควร มีความซื่อสัตย์ สุจริต รู้และเข้าใจตนเอง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ควบคุมอารมณ์ได้ มีความอดทนอดกลั้น และรู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม 3.2) ด้านการครองคน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรซื่อสัตย์ จริ่งใจต่อผู้อื่น รู้จักและเข้าใจผู้อื่น เห็นใจผู้อื่น ช่มใจตนเองได้ มีความ پاکเพียร อดทน และเป็นคนมีเมตตา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ คอยดูแล ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ 3.3) ด้านการครองงาน ผู้บริหาร ควรมีความซื่อตรง เป็นกลาง ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับ มีสติ มีเหตุผล มีความอดทน บากบั่น มุ่งมั่นในการทำงาน และรู้จักการเสียสละทั้งแรงกาย และเวลา เพื่อส่วนรวม

คำสำคัญ (Keywords): การบริหารสถานศึกษา; ผู้บริหารสถานศึกษา; ขรรวาทธรรม 4

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1. to investigate the conditions of administration by school administrators: 2. to compare the opinions towards the administration of school administrators classified by way of personal factors; and 3. to propose the guidelines for the development of administration for school administrators according to *Gharāvāsā-dhamma* of schools under Angthong Primary Educational Service Area Office. The study applied a mixed-methods approach that comprised both qualitative and quantitative methods. The quantitative data employed a questionnaire with a reliability of 0.96, and collected data with a sample group of 278 persons. The obtained data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), t-test, and One-Way ANOVA. The qualitative method used semi-structured interview with data collected from 9 key informants. The acquired data were analyzed by content analysis. From the study, the following results are found: 1) The conditions of administration by school administrators of primary schools under Angthong Primary Educational Service Area Office consist of 3 aspects, and are overall at a high level ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.54). When considering from high to low, it is found that work performance and self-conduct have mean at a high level; while governing people has the least mean. 2) When school administrators' opinions on administration are compared by personal factors such as gender, age, educational level, position, and work experience, it is discovered that teachers of different genders, ages, educational levels, positions, and work experience have no differences in opinions; therefore, denying the null hypothesis. 3) The guidelines for the development of administration for school administrators according to *Gharāvāsā-dhamma* of primary schools under Angthong Primary Educational Service Area Office are found as follows: (1) On self-conduct, school

administrators should be honest and act as role models by knowing and understanding themselves, being able to control emotions and have awareness, as well as having tolerance and sacrifice; (2) On governing people, school administrators should be honest and sincere with others, know and understand others, not be selfish, be able to control themselves and be empathetic, have diligence, patience, and compassion, and help others; and (3) On governing others, school administrators should be honest and neutral, follow rules and regulations, be mindful and sensible, work with patience and determination, and be willing to make physical and time sacrifices for others.

Keywords: School Administration; School Administrators; *Gharāvāsa-dhamma*

บทนำ (Introduction)

ในปัจจุบันสังคมไทยมีความคาดหวังและมีความต้องการที่จะได้ผู้บริหาร ที่เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ และมีความตั้งใจในการบริหารงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสถานศึกษา ซึ่งการที่ผู้บริหารเป็นผู้บริหารที่ดีได้นั้น ผู้บริหารควรมีคุณธรรมพื้นฐานในการบริหารงาน ดังนี้ 1) การมีคุณธรรมต่อตนเอง คือ การครองตนอย่างเหมาะสม 2) การมีคุณธรรมต่อผู้ร่วมงาน คือ การครองคนอย่างเหมาะสม และ 3) การมีคุณธรรมต่อหน้าที่การทำงาน คือ การครองงานอย่างเหมาะสม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม เพื่อให้ได้ผู้เรียนที่พึงประสงค์ ซึ่งในการเริ่มจัดการศึกษาที่เน้นความรู้คู่คุณธรรมในโรงเรียนนั้น ปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ถือเป็นหลักใหญ่ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะเป็นผู้สั่งการในการบริหารและดำเนินงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา ให้งานต่างๆ ดำเนินไปอย่างสอดคล้อง กับนโยบาย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ แต่การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษา ไม่ได้มีทักษะในการบริหารที่ดี การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี จะเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกมีความ มั่นคงในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีคุณธรรม จริยธรรมในเรื่องต่อไปนี้พื้นฐาน คือ 1. มีเมตตา กรุณา ต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น 2. มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3. ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้ร่วมงาน 4. มีความยุติธรรม มีเหตุผล และวางตัวเป็นกลาง อย่างสม่ำเสมอ 5. มีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน และ 6. ประพฤติปฏิบัติตนเป็น

แบบอย่างที่ดีแก่ผู้ร่วมงาน และผู้อื่น (อาคม มากมีทรัพย์, 2557) นอกจากนี้แล้ว คุณธรรมจริยธรรม นั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะสร้างศรัทธา ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงาน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างเดียวกันได้ ทำให้ผู้ร่วมงานทุกคนในองค์กรเกิดมีความเชื่อถือและเชื่อมั่น ต่อตัวผู้บริหารในการเป็นผู้นำขององค์กร คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเสมือนบทบัญญัติของความดีงาม ของจิตใจที่ส่งผลให้บุคคลมีประพฤติดีประพฤดิชอบ หลักคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ ต่อการดำเนินงานในหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้แก่ครูและนักเรียน ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจ นำเลื่อมใสศรัทธา เพราะคุณธรรม เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว ให้ผู้บริหารสามารถครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารขาดคุณธรรมจริยธรรม องค์กรก็จะขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หากผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงก็จะส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา (วีระ โอบอ้อม, บรรจบ บุญจันทร์, กานต์เนตรกลาง, 2563) ตามหลักการบริหารดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักพร้าธรรม 4 ที่เป็นการบริหารโดยยึดตามหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ซึ่งจะประกอบไปด้วย สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ต่อกันและกัน และการประพฤติด้วยความสุจริต ผู้ที่เป็นนักบริหาร จึงควรปลูกฝังสัจจะให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเพื่อจะได้นำไปใช้ในการบริหารตนและบริหารคน ให้ประสบความสำเร็จต่อไป ทมะ หมายถึง การข่มใจตัวเอง การควบคุมตนเองได้ และการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้อยู่เสมอ ถ้าตนเองยังไม่ได้ฝึกฝนอบรมตนให้ดีก่อนเมื่อไปแนะนำคนอื่น เขาก็จะไม่เชื่อฟังถ้อยคำของตน แถมยังจะถูกว่ากล่าวย้อนกลับมาหาตัวเองอีก ผู้บริหารที่ดีต้องฝึกตนเองให้ดีก่อน แล้วค่อยไปบริหารคนอื่น แนะนำคนอื่น การทำอย่างนี้จึงจะประสบความสำเร็จในการบริหาร ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น และความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ผู้บริหารต้องมีความอดทนอดกลั้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น หรือ มีอุปสรรคเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความอดทนต่อความลำบากทางด้านร่างกายที่จะต้องทำงานหนัก หาเลี้ยง ครอบครัวนอกจากนี้ยังต้องอดทนต่อความลำบากทางใจด้วย เพราะความอดทนเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งหลายอีกมากมาย และจากจะหมายถึง ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยนำคุณธรรมในการฝึกฝนตนเองให้มีความเสียสละ ความแบ่งปัน การมีน้ำใจ เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีผู้บริหารทั้งหมด 124 คน ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน จากการศึกษา รายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report : SAR) ของสถานศึกษาในจังหวัดอ่างทอง ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการบริหารโดยมุ่งเน้นที่ระบบ การบริการจัดการ การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเน้นงานเพียงอย่างเดียว ผู้บริหารมุ่งมั่นที่จะบริหารงานและทำงานออกมาให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยไม่คำนึงถึงขั้นตอน กระบวนการหรือผู้ร่วมงานที่เป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งสิ่งสำคัญ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ก็คือ การร่วมมือร่วมใจกันของผู้ใต้บังคับบัญชา ในการ

ขับเคลื่อนงาน ในแต่ละฝ่าย ผู้ปกครองและนักเรียน รวมไปถึงชุมชนที่ตั้งของโรงเรียน ที่คอยสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน โดยผู้บริหารไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนการบริหารงานได้เพียงผู้เดียว และการที่ผู้บริหารสถานศึกษากระทำตนที่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ไม่เป็นที่เคารพและที่รักใคร่ของผู้ได้บังคับบัญชา รวมไปถึงผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนที่ตั้งอยู่ของโรงเรียนด้วย ซึ่งเป็นผลให้ การบริหารสถานศึกษาไม่บรรลุผลและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ (ถวิล อรัญเวศ, 2560) ได้กล่าวไว้ว่าผู้บริหารทุกระดับ จะต้องสามารถครองตน ครองคน และครองงานให้ได้จึงจะได้ชื่อว่า เป็นสุดยอดของนักบริหาร การครองตนนั้น หมายถึง การรู้จักตนเองเข้าใจตนเอง และสามารถ ควบคุมตนเองได้ เป็นผู้ที่มีสติรอบคอบตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ควรยึดมั่นในเบญจศีล และ เบญจธรรมหรือหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเองนับถือ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อนร่วมงาน ในด้านบุคลิกภาพ และการแสดงออกโดยเฉพาะความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การครองคน คือ การสามารถเอาชนะใจคนสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น ควรเอาใจเขามาใส่ใจเราและควร รู้จักเป็นผู้ให้และเป็นผู้รับที่ดี รู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จัก บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น เช่น เพื่อนร่วมงานหรือคนที่เราเกี่ยวข้อง ตลอดทั้ง คนทั่วไปและการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้คนอื่นเชื่อมั่นในความประพฤติและพฤติกรรมของตัวเรา มาเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวัน การครองงาน คือความสามารถในการทำงาน หรือการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จโดย อาศัยศาสตร์ ศิลป์ และทฤษฎีการบริหาร เข้ามาช่วยจนเกิดเป็นวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดในการทำงานนั้น ๆ (Best Practice) ควรยึดหลักความ เพียร ความขยัน อดทนและเป็นหลักปฏิบัติ เช่น รักและศรัทธาในอาชีพหรืองานที่ทำ มีความ เพียรในการทำงาน เอาใจใส่ในงานที่ทำ และหมั่นปรับปรุงงาน ที่ทำให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เนื่องจาก การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญ ในการพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ใช้รูปแบบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ซึ่งแต่ละตอนมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและเปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู จำนวน 975 คน รวมทั้งสิ้น จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 144 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูจำนวน 278 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอ่างทอง จากการเปิดตารางสำเร็จรูป ของเครจซี่และมอร์แกน โดยการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มี 3 ด้าน คือ 1) การครองตน 2) การครองคน และ 3) การครองงาน โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น 0.96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ถึงโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครู โดยใช้แบบสอบถาม

2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปเก็บข้อมูลจาก ครูกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 278 ชุด ได้กลับคืนมา 278 ฉบับ คิดเป็น 100%

3. เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน จากการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้มีความรู้ทางด้านหลักพุทธธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้ หรือเป็นผู้มีความรู้ ทักษะและ

ความสามารถทางด้านบริหารสถานศึกษาหรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษามากกว่า 10 ปี หรือประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) โดย แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครสวรรค์ ถึงผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 6 คน พระสงฆ์ จำนวน 3 รูป ขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน/รูป พร้อมแบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์ พร้อมนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้กำหนดนัดหมาย

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ ระหว่าง เดือน ตุลาคม 2564 - มกราคม 2565 โดยมีการบันทึกเสียง จดบันทึกและถ่ายภาพระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งเก็บข้อมูลได้ 100%

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. สภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ข้าราชการครู พนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง มีความคิดเห็นต่อการครองงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการครองคน อยู่ในระดับมาก และด้านการครองตนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักทฤษฎี 4 ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางแนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 รูป/คน ประกอบไปด้วย นักวิชาการด้านพุทธธรรม นักวิชาการด้านการบริหารสถานศึกษา และนักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ด้านการครองตน ผู้บริหารควร มีความซื่อสัตย์ สุจริตอยู่ในจิตใจจริงใจต่อตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถควบคุมอารมณ์ และสติของตนเองได้ เป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย การพูด การตรงต่อเวลา รวมไปถึงผู้บริหารควรมีความอดทนต่อปัญหา อุปสรรคที่พบเจอ และรู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

3.2 แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ด้านการครองคน ผู้บริหารควร มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อผู้อื่น รู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านของความสามารถส่วนบุคคล คอยดูแล เอาใจใส่ มีความเมตตา ช่วยเหลือ ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ ผู้บริหารควรมีความพากเพียร อดทน อดกลั้น ช่มใจตนเอง โดยเอาใจเขามาใส่ในเราในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และต้องแสดงให้เห็นถึงความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อ และ เพื่อแพร่ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

3.3 แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ด้านการครองงาน ผู้บริหารควรบริหารงานอย่างเป็นกลาง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ สุจริต อยู่บนกฎระเบียบของทางราชการ ผู้บริหารควรช่มใจตนเอง ควบคุมอารมณ์และสติในระหว่างการทำงานได้ อย่าตัดสินใจโดยใช้อารมณ์ ผู้บริหารควรมีความอดทน อดกลั้น บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่น มุ่งมั่น บากบั่นในการทำงาน และที่สำคัญผู้บริหารควรรู้จักเสียสละทั้งแรงกาย เวลา และทรัพย์ เมื่อจำเป็น เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง” มีประเด็นที่น่าสนใจมาสาธิตนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ด้านการครองงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการครองคน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการครองตน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในทุก

ๆ เรื่อง ทั้งเรื่องการประพฤติปฏิบัติตน การช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่ผู้อื่น และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ โดยผู้บริหารควรยึดหลักการปฏิบัติตนในการบริหาร ทั้งด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ (ชวภาพัณณ์ อนุรักษ์ิตพัฒน์, 2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6” พบว่า การศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อและเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการครองงานของผู้บริหาร ด้านการครองตนของผู้บริหาร และด้านการครองคนของผู้บริหาร ตามลำดับ และสอดคล้องกับ (ถาวร อาจนนลา, 2549) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองตน ครองคน และครองงาน ของ ผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นครูเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอ่างทอง มีการบริหารงานในโรงเรียนโดยใช้หลักของ การครองตน การครองคน และการครองงาน ซึ่งทำให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ระเบียบ บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน และโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ (สุภัทสร รองแหยม, 2552) ได้ศึกษา พฤติกรรมผู้นำในการครองตน ครองคน และครองงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี จำแนกตามอายุ พบว่า พฤติกรรมผู้นำในการครองตน ครองคน และครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ และสอดคล้องกับ (ธัญญลักษณ์ สีนบวรพงศ์, 2560) ได้ศึกษา ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างก็มีความพึงพอใจ ต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 รูป/คน ประกอบไปด้วย นักวิชาการ ด้านพุทธธรรม นักวิชาการด้านการบริหารสถานศึกษา และนักวิชาการด้านการบริหาร การศึกษา โดยมีประเด็น ในการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

3.1 ด้านการครองตน ผู้บริหาร มีความซื่อสัตย์ สุจริตอยู่ภายในจิตใจ จริงใจต่อตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถควบคุมอารมณ์ และสติของตนเองได้ เป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย การพูด การตรงต่อเวลา รวมไปถึงผู้บริหารควรมีความอดทนต่อปัญหาอุปสรรคที่พบเจอ และรู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่าง ในการขับเคลื่อนการบริหารงาน หากตัวผู้บริหารเองมีความพร้อมในทุกด้าน ผู้บริหารก็จะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ (โกสินทร์ วรเศรษฐสิงห์, 2552) ได้ศึกษา เรื่องพฤติกรรมผู้นำในการครองตน ครองคน และ ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรรศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี พบว่า การครองตน บุคคลจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็น คนดีมีคุณภาพ เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นแบบอย่างแก่สมาชิก ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ สะท้อนหาความรู้มาพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานตลอดเวลา ศึกษาข้อระเบียบ กฎหมาย สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้มีความรู้ที่เป็นปัจจุบันทันสมัย เพื่อให้การวางแผนถูกต้องและเหมาะสม

3.2 ด้านการครองคน ผู้บริหารควรมีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อผู้อื่น รู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านของความสามารถส่วนบุคคล คอยดูแล เอาใจใส่ มีความเมตตา ช่วยเหลือ ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ ผู้บริหารควรมีความพากเพียร อดทน อดกลั้น ช่มใจตนเอง โดยเอาใจเขามาใส่ในเราในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และต้องแสดงให้เห็นถึง ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อ และเผื่อแผ่ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการบริหารงาน ของผู้บริหารจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน ของทั้งผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้การบริหารดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ โดยการสร้างความร่วมมือร่วมใจนั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้แสดงให้เห็นถึงความรัก ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ สอดคล้องกับ (พัชรวาลย์ สังข์ศร, 2561) กล่าวว่า การบริหารคนมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้คนนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยหลักแห่งปัญญาความรู้ รอบคอบในการทำงาน ความเพียรพยายามมุ่งมั่นเพื่อที่จะบริหารงาน ให้สำเร็จแม้จะมีอุปสรรคนานัปการก็ตาม และต้องอาศัยการประพฤติที่สุจริต ทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม นอกจากนี้ยังต้องอาศัยหลักแห่งการสงเคราะห์ เอื้ออารีซึ่งกันและกันอีกด้วย

3.3 ด้านการครองงาน ผู้บริหารควรบริหารงานอย่างเป็นกลาง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ สุจริต อยู่บนกฎระเบียบของทางราชการ ผู้บริหารควรช่มใจตนเอง ควบคุมอารมณ์และสติในระหว่างการทำงานได้ อย่าตัดสินใจโดยใช้อารมณ์ ผู้บริหารควรมีความอดทน อดกลั้น บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่น มุ่งมั่น บากบั่นในการทำงาน และที่สำคัญผู้บริหารต้องรู้จักเสียสละทั้งแรงกาย เวลา และทรัพย์ เมื่อจำเป็น เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ในการบริหารงานของผู้บริหารนั้น มีการบริหารงานที่หลากหลาย กับผู้คนที่หลากหลาย ผู้บริหารจึงจะต้องปฏิบัติงานอย่างซื่อตรง สุจริต อยู่ในกฎระเบียบ อดทน มุ่งมั่นตั้งใจ และจะต้องมีความสามารถที่รอบด้าน สอดคล้องกับ (สุภัทสร รองแหยม, 2552) ได้ศึกษา เรื่องพฤติกรรมผู้นำในการครองตน ครองคน

และ ครงงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามพรตนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี พบว่า การครงงาน คือ ความสามารถในการวางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการและควบคุม มีทัศนคติในการทำงานที่ยึดคุณภาพงาน คุณภาพคน ที่สำคัญคือรักในงานที่ทำ มีความมุ่งมั่นในงานที่ทำ มีความขยันและความมั่นใจ อดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเอง ทำงานอย่างสุจริตและถูกต้อง สร้างผลงานด้วยตนเอง ไม่ท้อแท้ต่อปัญหา มีความกระตือรือร้นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายมีอุดมการณ์ในการทำงาน และมีความสุขในการทำงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านการครงตน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ประพฤติตนอยู่ในกฎระเบียบ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

1.2 ด้านการครงคน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความเข้าใจผู้อื่น คอยช่วยเหลือยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และให้ความสำคัญกับผู้อื่นเท่า ๆ กัน

1.3 ด้านการครงงาน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรวางแผนด้านการบริหารงานที่ดี ทั้งการทำงาน ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีสติ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร และมีความเสียสละในการทำงาน เพื่อเป็นแนวทาง ให้ครูได้นำไปปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติการ

2.1 ด้านการครงตน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย ถูกกาลเทศะ ใช้คำพูดที่สุภาพ เหมาะกับสถานการณ์ ไม่กระทำผิดทั้งทางด้านกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ และพัฒนาตนเองให้มี ความรอบรู้ในทุกๆด้านอยู่เสมอ

2.2 ด้านการครงคน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น เป็นที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำ สนับสนุน และช่วยเหลือ

2.3 ด้านการครงงาน ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล มีการส่งเสริมให้ครู ทำงานอย่างซื่อสัตย์ สุจริต อยู่ในกฎระเบียบ มีสติ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร และมีความเสียสละในการทำงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการครงตน ในเรื่องการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เพื่อให้ทราบปัญหาและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2 ควรศึกษาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาธรรม 4 ในประชากรกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้ทราบว่าผลการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาธรรม 4 เหมือนหรือแตกต่างกับการวิจัย ครั้งนี้

3.3 ควรศึกษาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในการประยุกต์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น สัปบุริสธรรม 7 ไตรสิกขา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- โกสินทร์ วรเศรษฐสิงห์ อ่างใน สุภัสสร รองแหยม. (2552). พฤติกรรมผู้นำในการครองตน ครองคน และ ครอบงำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของนักบริหาร ครู และผู้ปกครอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ชวภาพพัฒน์ อนุสฤตพัฒน์. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด ฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ถาวร อาจนนลา. (2549). ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ธัญญลักษณ์ สนิบวรพงศ์. (2560). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหาร สถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรีเขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัชรพลย์ สังข์ศร. (2561). พุทธวิธีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- วีระ โอบอ้อม. (2563). รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสาร ชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. 14(1), 190-194.
- สุภัสสร รองแหยม. (2552). พฤติกรรมผู้นำในการครองตน ครองคน และ ครอบงำของผู้บริหาร สถานศึกษา ตามทฤษฎีของนักบริหาร ครู และผู้ปกครอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- อาคม มากมีทรัพย์. (2557). จริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา. สุทธิปริทัศน์. 28(87), 300-307.